UNDP

ԳԵՆԴԵՐԱՅԻՆ ՈՒՂՂՈՐԴՈՒՄԸ՝ ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԻ ՆՎԱԶԵՑՄԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄՇԱԿՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՈՒՂԵՑՈՒՅՑ

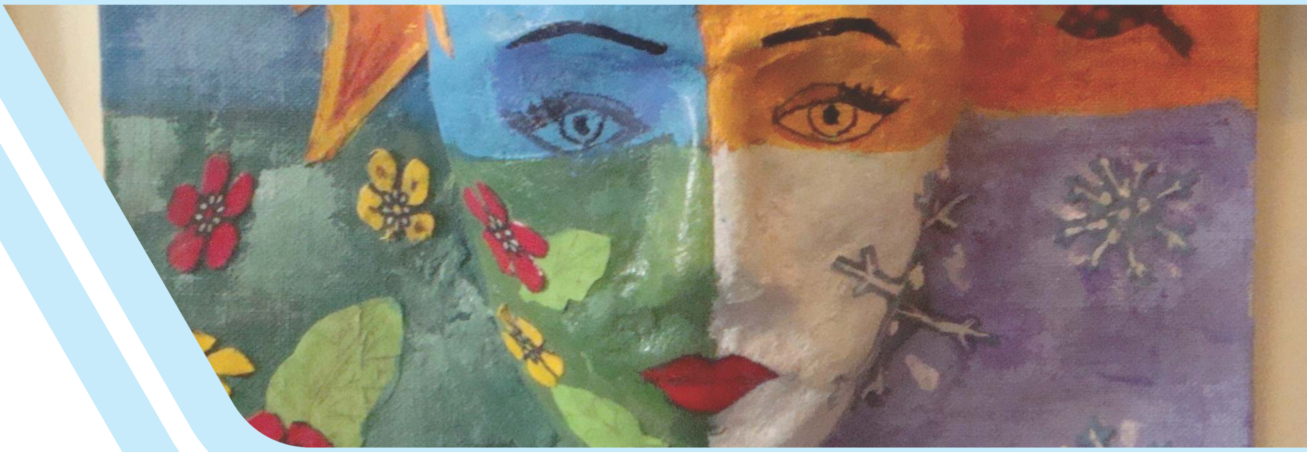

ԵՐԵՎԱՆ 2011

Գենդերային ուղղորդումը՝ աղետների ռիսկի նվազեցման քաղաքականության մշակման գործընթացում

Գործնական ուղեցույց

Երևան 2011

Ձեռնարկը մշակվել և տպագրվել է ՄԱԶԾ «Աղետներին պատրաստվածության և ռիսկերի նվազեցման ազգային կարողությունների հզորացում» ծրագրի միջոցներով:

Սույն ձեռնարկում արտահայտված տեսակետներն անպայման չէ, որ ներկայացնեն ՄԱԿ-ի կամ ՄԱԶԾ պաշտոնական տեսակետներն ու քաղաքականությունը:

Բովանդակություն

Ուղեցույցներ՝ մշակելու գենդերային զգայուն աղետների ռիսկի նվազեցման քաղաքականություն 5

Ներածություն 5

ԱՌՆ-ում գենդերային ուղղորդման գործնական կիրառումը 6

ԳԵՆԴԵՐԱՅՆԻՆ ՈՒՂՂՈՐԴՄԱՆ ՏԱՍԸ ՔԱՅԼԵՐՆ ԵՆ. 8

Քայլ 1. Գենդերային ուղղորդման շահառուները. ովքեր են որոշումներ կայացնողները 8

Ովքե՞ր են շահագրգիռ կողմերը: Արդյո՞ք դրանք ներառում են անհասներ, թե՝ «գենդերային տեսանկյունից» խմբեր 8

Արդյո՞ք ընդգրկված բոլոր հաստատություններում և մարմիններում գոյություն ունի գենդերային հավասարակշռություն 8

Որտե՞ղ կարելի է ձեռք բերել գենդերային հարցերով մասնագետներ 9

Ի՞նչ գիտելիք և հմտություններ կարող են տարբեր շահագրգիռ կողմեր ներդնել 9

Քայլ 2. Գենդերային ուղղորդման պլանավորումը. ո՞րն է խնդիրը 9

Ո՞րն է ծրագրի կամ քաղաքականության մշակման նախաձեռնության թեման9

Քայլ 3. Դեպի գենդերային հավասարություն. ո՞րն է նպատակը 10

Քայլ 4. Իրադրության պատկերումը. ի՞նչ տեղեկությունների ենք տիրապետում 10

Գործնական պատկերում. վարժություն 1 11

Գործնական պատկերում. վարժություն 2. քաղաքականության առումով գենդերային տեսանկյունից 12

Քայլ 5. Խնդրի մշակումը. ուսումնասիրություն և վերլուծություն 13

Քայլ 6. Գործողությունների ուղղության որոշումը. քաղաքականության միջամտությունների մշակում և բյուջեի ձևավորում 13

Ինչպես կոտրել անվստահությունը և ձեռք բերել գենդերային հարցերի նկատմամբ բարյացակամ վերաբերմունք 15

Քայլ 7. Քարոզչական ռազմավարություններ. գենդերը կարևոր է 15

Քայլ 8. Մոնիթորինգ. ուշադրության կենտրոնացում գենդերային հարցերին........ 16

Գենդերային զգայուն թիրախներ և ցուցանիշներ 17

Քայլ 9. Գնահատում. ի՞նչ արդյունավետությամբ ենք աշխատել........ 19

Քայլ 10. Գենդերային հաղորդակցում 21

Գենդերային ուղղորդման հարցաշար՝ ծրագրերի կամ քաղաքականության փաստաթղթերի վերլուծության համար 22

Գենդերային զգայուն օրենսդրության մշակում 24

Աղբյուրներ 25

Երախտագիտության խոսք

«Գենդերային ուղղորդումը աղետների ռիսկերի նվազեցման քաղաքականության մշակման գործընթացում» գործնական ուղեցույցը պատրաստվել է ՄԱԶԾ «Աղետներին պատրաստվածության և ռիսկերի նվազեցման ազգային կարողությունների հզորացում» ծրագրի գենդերի տեղական փորձագետ Նունե Հարությունյանի կողմից:

Սույն ձեռնարկի նպատակն է՝ աջակցել աղետների ռիսկերի նվազեցման ներքո (ԱՌՆ) ընդգրկված շահագրգիռ կողմերին՝ ինտեգրելու գենդերը ԱՌՆ քաղաքականության մեջ, ինստիտուցիոնալ և իրավական դաշտում, ինչպես նաև ծառայելու որպես գործնականում կիրառվող գործիք՝ գենդերային վերլուծությունը ազգային գործողությունների ծրագրերում, տարեկան աշխատանքային պլաններում, ռազմավարություններում և այլ ծրագրերում ներառելու համար: Ձեռնարկն ընդգրկում է գործնական վարժություններ և մեթոդաբանություն՝ ԱՌՆ-ում գենդերային ուղղորդման և վերլուծության վերաբերյալ: Ձեռնարկը կարող է ծառայել որպես կարևոր գործիք տարբեր լսարանների համար:

Ուղեցույցներ՝ մշակելու գենդերային զգայուն աղետների ռիսկի նվազեցման քաղաքականություն

Ներածություն

Ազգային ռազմավարություններում և քաղաքականություններում, այդ թվում՝ երկարաժամկետ և կարճաժամկետ ծրագրերում գենդերային ուղղորդումը կարևոր քայլ է՝ գենդերային հարցերը և գենդերային վերլուծությունը դրանց մշակման, իրականացման և գնահատման բոլոր փուլերում ներառելու համար: Գենդերային ուղղորդման նպատակն է փոխել մարդկանց և կազմակերպությունների մտածելակերպն ու աշխատելաոճը, որպեսզի մարդկանց կյանքի տարբերություններն ու բարդությունները, նրանց կարիքներն ու առաջնահերթությունները ավտոմատ և կանոնավոր կերպով իրենց համապատասխան տեղը գրավեն բոլոր մակարդակներում և ոլորտներում, ինչպես նաև ազգային քաղաքականությունների և ծրագրերի մշակման, իրականացման, մոնիթորինգի և գնահատման բոլոր փուլերում:

Գենդերային ուղղորդման սկզբունքներն են՝

- ✓ առաջնահերթությունների սահմանման և ռեսուրսների հատկացումների մասին որոշումների կայացման գործընթացներում կանանց և տղամարդկանց հավասար մասնակցություն,
- ✓ սոցիալական հնարավորությունների, ռեսուրսների և զարգացման արդյունքների հավասար հասանելիություն, ինչպես նաև դրանց նկատմամբ հավասար վերահսկողության մասչելիություն կանանց և տղամարդկանց համար,
- ✓ կանանց և տղամարդկանց հավասար ճանաչում և կարգավիճակ,
- ✓ մարդու իրավունքների հավասար կիրառում կանանց և տղամարդկանց նկատմամբ,
- ✓ կանանց և տղամարդկանց կյանքի որակի հավասար չափանիշներ և դրանց բարելավումներ,
- ✓ կանանց և տղամարդկանց աղքատության նվազեցում, որը գնահատվում է մի շարք ցուցանիշների միջոցով, հատկապես այն ոլորտներում, որտեղ առկա են գենդերային էական բացեր,
- ✓ տնտեսական աճի և կայուն զարգացման արդյունավետության բարելավում:

Մշակվել են մի շարք տեխնիկական միջոցներ և գործիքներ, որոնք օժանդակում են քաղաքականությունների և ծրագրերի վերլուծաբաններին՝ քաղաքականության ամբողջ ցիկլում գենդերային հարցերն ուղղորդելու համար: Այդպիսի օրինակներ են՝

- ✓ ***Գենդերային հարցերի իրազեկվածության և գենդերային զգայունության*** վերաբերյալ դասընթացների ծրագրեր,
- ✓ ***Սեռային բաշխվածությամբ և գենդերային վիճակագրություն***, որը հավաքագրում և ներկայացնում է անհատական տվյալներ՝ ըստ կանանց և տղամարդկանց, տղաների և աղջիկների, ինչպես նաև տրամադրում է կոնկրետ տվյալներ՝ առաջ եկած գենդերային խնդիրների վերաբերյալ,
- ✓ ***Գենդերային վերլուծություն,*** որը բացահայտում է կանանց և տղամարդկանց համար ռեսուրսների հասանելիության և վերահսկողության, որոշումների կայացման և առավելություններից օգտվելու ոլորտներում, ինչպես նաև քաղաքականությունների, երկարաժամկետ և կարճաժամկետ ծրագրերի վրա նրանց ունեցած ուղղակի և անուղղակի ազդեցությունների տարբերությունների հիմքում ընկած պատճառները,
- ✓ ***Գենդերային ցուցանիշներ և ինդեքսներ,*** ինչպիսիք են «Գենդերը և զարգացումը» ինդեքսը և «Գենդերային հնարավորությունների ընդլայնման» չափորոշիչը, որոնք հնարավորություն են տալիս վերահսկել գենդերային հավասարության ուղղությամբ կատարված առաջընթացը և գնահատել կոնկրետ մոտեցումների և ռազմավարությունների ազդեցությունը,
- ✓ ***Գենդերային բյուջետավորում և գենդերային աուդիտ,*** որոնց միջոցով վերլուծվում է կանանց և տղամարդկանց կարիքների բավարարմանն ուղղված ռեսուրսների հատկացումները, և հաշվետվություն է ներկայացվում այն մասին, թե որքանով են պետական մարմինները իրականացնում իրենց կողմից ստանձնած գենդերային ուղղորդման հարցերը՝ հատկացնելով կոնկրետ ֆինանսական միջոցներ՝ գենդերային և կանանց խնդիրները հասցեագրելու համար:

Վերոնշյալ գործոնները կարևոր գործիքներ են քաղաքականություններ մշակողների, պլանավորողների և ծրագրեր մշակողների, իրականացնողների, մոնիթորինգ իրականացնողների և գնահատողների համար՝ գենդերային հարցերն իրենց աշխատանքում ուղղորդելու համար: Այնուամենայնիվ, գործիքների արժեքն ու կիրառելիությունը կախված է հետևյալից՝

- ✓ այնպիսի մասնագետների առկայությունից, որոնք ունեն համապատասխան կարողություններ՝ այդ գործիքները կիրառելու համար,
- ✓ նրանից, թե որքանով է այդ գործիքների գործածությունը պարտադիր և դրանց առօրյա կիրառումը հաստատագրված կանոնադրություններում և գործող ընթացակարգերում,
- ✓ նրանից, թե որքանով է դրանց կիրառումը գնահատվում և պարգևատրվում համապատասխան խրախուսման միջոցներով,
- ✓ թե որքանով են այդ գործիքների կիրառման արդյունքում ձեռք բերված բացահայտումները գնահատվում և արդյունքները համապատասխան կերպով օգտագործվում:

ԱՌՆ-ում գենդերային ուղղորդման գործնական կիրառումը

Արդյո՞ք գենդերային ուղղորդումն ԱՌՆ-ում իսկապես բարդ է:

Այնքան էլ չէ:

Հիմնականում, գործնական գենդերային ուղղորդումն իր մեջ ներառում է հարցաշարի

կիրառում, որի միջոցով անդրադառնում ենք նշված հարցերին՝ համոզվելու, որ ոչ մի բան ուշադրությունից դուրս չի մնացել: Գենդերային ուղղորդում նշանակում է կատարել ճիշտ հարցադրումներ, որպեսզի հնարավոր լինի ԱՌՆ քաղաքականության իրականացման գործընթացում արդյունավետորեն **օգտագործել ռեսուրսները:** *Գենդերային ուղղորդումը անհրաժեշտ գործընթաց է, որը թույլ է տալիս ամենաարդյունավետ կերպով ձեռք բերել գենդերային հավասարություն և նվաճել այլ ԱՌՆ ազգային քաղաքականության նպատակներ:*

Գենդերային ուղղորդումն այնպիսի մի հասկացություն է, որի հետ շատերն են հեշտությամբ համաձայնում, սակայն քչերն են այն կանոնավոր կերպով կիրառում: Նույնը կարելի է ասել նաև աղետների ռիսկի նվազեցման մասին: Երբ առաջ է գալիս գենդերային խնդիրները աղետների ռիսկի նվազեցման գործընթացներում ուղղորդելու հարցը, կառավարությունները և համապատասխան մասնագետները հայտնաբերում են բացեր քաղաքականության և գործնական ուղեցույցներում: Նրանք բոլորն էլ գիտեն, թե ինչու է անհրաժեշտ իրականացնել գենդերային ուղղորդումը, սակայն միշտ չէ, որ գիտեն՝ թե ինչպես: Եվ սա այն պատճառով չէ, որ առաջադրանքը չափազանց բարդ է, այլ այն, որ չկա բավականաչափ ուղղորդում և խնդրի գործնական ըմբռնում:

Կայուն զարգացման համար մեր հիմնական նպատակին հասնելու և տղամարդկանց և կանանց՝ աղետների դիմակայման կարողությունների զարգացմանը նպաստելու համար կարող ենք կիրառել սույն ուղեցույցը՝ հաշվի առնելով հետևյալ նպատակակետերը՝

- ✓ ընդլայնել աղետների ռիսկի նվազեցման ոլորտում գոյություն ունեցող գենդերային խնդիրների և կարիքների վերաբերյալ ըմբռնումը,
- ✓ զարգացնել կառավարության կարողությունները՝ հասցեագրելու գենդերային խնդիրները աղետների ռիսկի նվազեցման ոլորտում,
- ✓ խրախուսել կառավարություններին՝ աղետների ռիսկի նվազեցմանը վերաբերող օրենսդրության, քաղաքականությունների և ծրագրերի մեջ գենդերային խնդիրները ինտեգրելու համար:

Այս գործնական ուղեցույցի նպատակն է աջակցել գենդերային ուղղորդման վերաբերյալ տեսական նյութը գործնականի վերածելուն և ցույց տալ, թե ինչպես ինստիտուցիոնալ հիմքերի վրա դնել գենդերային ուղղորդմամբ ռիսկի գնահատումները, իրականացնել գենդերային զգայուն վաղ ազդարարման համակարգեր և կիրառել գենդերային զգայուն ցուցանիշներ՝ վերահսկելու գենդերային ուղղորդման առաջընթացը: Այս նպատակին հասնելու համար ծրագրերի կամ քաղաքականությունների գործընթացներում գոյություն ունեն 10 տարբեր, սակայն փոխադարձաբար իրար հետ կապված փուլեր: Գենդերային ուղղորդումն առանձին գործողություն չէ. այն քաղաքականությունների կամ ծրագրերի մշակման և իրականացման ցիկլի անբաժանելի մասն է և պետք է իրականացվի ռազմավարության կամ ծրագրի մշակման գործընթացում: Վերջինս հնարավորություն կտա կանանց և տղամարդկանց կարիքներն ինտեգրելու ռազմավարության մեջ գործընթացի անմիջապես սկզբից և հետագայում վերահսկել՝ մշակված գենդերային զգայուն ցուցանիշների միջոցով:

ԳԵՆԴԵՐԱՅՆԻՆ ՈՒՂՂՈՐԴՄԱՆ ՏԱՍԸ ՔԱՅԼԵՐՆ ԵՆ.

Քայլ 1. Գենդերային ուղղորդման շահառուները. ովքեր են որոշումներ կայացնողները

Թեև գոյություն ունի ընդհանուր պատկերացում յուրաքանչյուր կոնկրետ իրավիճակում հիմնական և ոչ հիմնական դերակատարների դերերի և պարտականությունների մասին, այնուամենայնիվ, գենդերային ուղղորդման միջոցով յուրաքանչյուր իրավիճակում հստակ սահմանվում և ներառվում են կանանց և տղամարդկանց (տարբեր տարիքի, զբաղվածության, և այլն) կարիքները: Գենդերային ուղղորդման միջոցով նաև սահմանվում են անհրաժեշտ ցուցանիշներ, որոնք ցույց կտան տարբեր շահառուների կարիքների և նրանց տրամադրվելիք օգնության տարբերությունները. այս ամենը որոշում կայացնողները պետք է հաշվի առնեն յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքի և յուրաքանչյուր կոնկրետ ռազմավարության համար:

Այս բաժինը վերաբերում է այն մարդկանց, ովքեր ընդգրկված են ԱՌՆ քաղաքականությունների մշակման գործընթացում: Այս անհատները, իրենց արժեքների և գենդերային խնդիրների մասին պատկերացման հետ միասին էապես կազդեն ԱՌՆ ազգային քաղաքականության կամ որևէ ծրագրի արդյունքների վրա:

Այս բաժնում մենք փորձում ենք գտնել հետևյալ չորս հիմնական հարցերի պատասխանները.

Ովքե՞ր են շահագրգիռ կողմերը: Արդյո՞ք դրանք ներառում են անհատներ, թե՝ «գենդերային տեսանկյունից» խմբեր

Գենդերային ուղղորդում նշանակում է, որ «գենդերային» շահագրգիռ կողմերը պետք է բացահայտվեն և ընդգրկվեն աղետների ռիսկի նվազեցման քաղաքականության ամբողջ գործընթացում: Բազմաթիվ շահագրգիռ կողմերն ապահովում են ավելի մեծ հաշվետվողականություն և քաղաքականությունների մշակման գործընթացի ավելի մեծ թվով տարբերակներ: Սա նաև հնարավորություն է տալիս ծանր ու թեթև անել տարբեր և իրար հակասող տեսակետները: Բազմաթիվ տեսակետների քննարկման արդյունքում մշակվում են ավելի որակյալ քաղաքականություններ:

Արդյո՞ք ընդգրկված բոլոր հաստատություններում և մարմիններում գոյություն ունի գենդերային հավասարակշռություն

Եթե շահագրգիռ կողմերի կամ քաղաքականության մշակման հիմնական խմբում գոյություն ունի գենդերային զգալի անհավասարակշռություն (օրինակ, մեկ սեռի ներկայացուցչից 30%-ից պակաս), անհրաժեշտ է ձեռնարկել համապատասխան միջոցառումներ՝ խմբում ընդգրկելու ավելի շատ թվով այն սեռի ներկայացուցիչներին, որոնք պակասում են խմբում՝ լինի դա կին, թե տղամարդ: Անհրաժեշտության դեպքում, ներդրեք քվոտաների կիրառման մեխանիզմը: Երկու սեռի բավարար ներկայացուցչությունը ժողովրդավարական և համապարփակ քաղաքականության մշակման ցուցանիշ է, որտեղ հաշվի են առնվում բոլոր տեսակետները:

Որտե՞ղ կարելի է ձեռք բերել գենդերային հարցերով մասնագետներ

Գենդերային մասնագետներ/փորձագետներ ունեցող շահագրգիռ կողմերը կաջակցեն գենդերային ուղղորդման հիմնական կետերը բացահայտելու և քաղաքականության մշակման ամբողջ գործընթացում գենդերային ուղղորդումն իրականացնելու համար: Այս փորձագետները կարևոր գործընկերներ են: Նման փորձագետներ լինում են քաղաքականություն մշակող գործընկերների, գիտական աշխատողների, խորհրդատուների, քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների/համայնքային խմբերի կամ զարգացման գործընկերների շրջանում: Գենդերային փորձագետների ներգրավումը գործընթացում արդեն իսկ ուղղորդում է՝ իր ամենանախնական փուլում:

Ի՞նչ գիտելիք և հմտություններ կարող են տարբեր շահագրգիռ կողմեր ներդնել

«Գենդերային շահագրգիռ» կողմերին գործընթացում ներառելիս հարկ է հաշվի առնել, թե նրանք ինչպիսի ներդրումներ կարող են ունենալ քաղաքականության կամ ծրագրի մշակման գործընթացում: Օրինակ, ԱՌՆ ճյուղային նախարարությունները և այլ ոլորտում կայացնողներ, փորձագետներ, քաղաքացիական հասարակության և գիտական ոլորտի ներկայացուցիչներ կարող են աջակցել քաղաքական կամքի ձևավորմանը, իսկ վիճակագրական հաստատությունները կարող են տրամադրել արժեքավոր քանակական տվյալներ: Հասարակական և համայնքային այլ կազմակերպություններ կարող են ուղիղ կապ հաստատել համայնքների կանանց և տղամարդկանց հետ և աջակցել բացահայտելու նրանց կարիքները և ցանկությունները՝ կապված կազմակերպչական, իրավական և քաղաքականությունների մշակման կարողությունների, ռիսկի բացահայտման, գնահատման, մոնիթորինգի և վաղ ազդարարման, ինչպես նաև գիտելիքի կառավարման և ուսուցանման, աղետների հիմքում ընկած ռիսկի գործոնների նվազեցման և արդյունավետ արձագանքման և վերականգնման համար անհրաժեշտ պատրաստվածության հետ:

Քայլ 2. Գենդերային ուղղորդման պլանավորումը. ո՞րն է խնդիրը

Ճիշտ ուղղվածություն ընտրելու համար անհրաժեշտ է պատկերացում կազմել այն մտքի կամ նյութի մասին, որի հետ առնչվում ենք. այլ կերպ ասած՝ ո՞րն է ծրագրի կամ քաղաքականության մշակման նախաձեռնության թեման: Օրինակ, քաղաքականության մշակման նախաձեռնության թեման է քաղաքային և գյուղական համայնքներում հզորացնել աղետների ռիսկի նվազեցման տեղական կարողությունները: Քանի որ մեր քննարկման առարկան գենդերային ուղղորդման գործընթացն է, մեր նպատակը պետք է լինի ուսումնասիրել թեման գենդերային տեսանկյունից՝ հասկանալու, թե որտեղ, ինչու և ինչպես է անհրաժեշտ կիրառել գենդերային ուղղորդման կոնկրետ նախաձեռնությունները: Այս բաժնում անհրաժեշտ է առաջին հերթին սահմանել քննարկվող քաղաքականության կամ ռազմավարության հիմնական նպատակը: Նշվածը կարելի է իրականացնել՝ պատասխանելով մեկ պարզ հարցի.

Ո՞րն է ծրագրի կամ քաղաքականության մշակման նախաձեռնության թեման

Օրինակ, քաղաքականության մշակման նախաձեռնության թեման է քաղաքային և

գյուղական համայնքներում աղետների ռիսկի նվազեցման տեղական կարողությունների հզորացումը: Քանի որ մեր քննարկման առարկան գենդերային ուղղորդման գործընթացն է, ապա մեր նպատակն է ուսումնասիրել այն գենդերային տեսանկյունից՝ հասկանալու, թե որտեղ, ինչու և ինչպես է անհրաժեշտ կիրառել գենդերային ուղղորդման կոնկրետ նախաձեռնությունները:

Հեսևյալ հարցը հնարավորություն կտա պայմանականորեն սահմանել «գենդերային խնդիրները».

<u>Արդյո՞ք աղետները տարբեր ձևով են ազդում կանանց և տղամարդկանց վրա:</u>

Փորձը ցույց է տալիս, որ համարյա բոլոր դեպքերում աղետները տարբեր ձևով են ազդում կանանց և տղամարդկանց վրա: Սա նշանակում է, որ անհրաժեշտ է ավելի խորն ուսումնասիրել կանանց և տղամարդկանց վրա ազդող գործոնների տարբերությունները: ***Գենդերային վերլուծությունը կարևոր գործիք է՝ հասկեցնելու աղետների ռիսկի նվազեցման ոլորտում կոնկրետ գենդերային ուղղությունները և դրանց գործնական կիրառումը:***

Այս փուլում, գործընթացը սկսում ենք՝ սահմանելով հնարավոր «գենդերային խնդիրները»: Վերոնշյալ օրինակի առումով, այս փուլում անհրաժեշտ է սահմանել, որ կանայք աղետների դիմակայման առումով ավելի ցածր մակարդակի պատրաստվածություն ունեն. կանայք հաճախ պատասխանատու են ոչ միայն իրենց սեփական պաշտպանության և ապահովության համար, այլև շատ հաճախ նաև իրենց երեխաների, տարեցների կամ այլ հարազատների համար, որոնք ապրում են նույն ընտանիքում: Թեև այս փուլում դեռևս հնարավոր չէ բացահայտել կոնկրետ գենդերային խնդիրները, որոնք պահանջում են քաղաքականության մակարդակով լուծումներ, այս փուլում հնարավոր է հասկանալ համեմատաբար «գենդերային առումով չեզոք» խնդիրների գենդերային հարցերը:

Քայլ 3. Դեպի գենդերային հավասարություն. ո՞րն է նպատակը

Քաղաքականության մշակման նախաձեռնության «թեման» որոշելուց հետո անհրաժեշտ է սահմանել նպատակը: Աղետների ռիսկի նվազեցման նպատակը պարզելու համար, մենք հարցնում ենք՝ «Ի՞նչ ենք ուզում նվաճել»: Մեզ հարկավոր է բացահայտել գենդերային հարցերը ազգային ԱՌՆ ռազմավարությունում: Հավասարապես կարևոր է նաև գենդերային հարցերը հասկեցնել քաղաքականության նպատակի մեջ, որն անելու համար պետք է սահմանել գենդերի հետ կապված նպատակները, որոնք լինում են ***լրացնող*** *(այն նպատակները, որոնք լրացնում են քաղաքականությունների և ծրագրերի գենդերային բացերը) և* ***փոխակերպող*** *(այն նպատակները, որոնք քաղաքականությունների կամ ծրագրերի միջոցով նպաստում են գենդերային հավասարությանը):*

Քայլ 4. Իրադրության պատկերումը. ի՞նչ տեղեկությունների ենք տիրապետում

«Իրադրության պատկերում» բաժնում պետք է սկսենք մտածել հնարավոր քաղաքականությունների վերամշակման մասին, որն իրականացնելու համար անհրաժեշտ է ցուցակագրել այն տեղեկությունները, որ ազդեցություն կունենան առաջարկվող քաղաքա

կանության վրա: Այդ տեղեկությունների մեջ հասկամես տեղ են գտնում քաղաքականության թեմային առնչվող գենդերային խնդիրներին վերաբերող հարցեր.

- ✓ *Ի՞նչ տեղեկություններ կան այն մասին, թե ինչ տարբերությամբ է ԱՌՆ-ն ազդում կանանց և տղամարդկանց վրա:*
- ✓ *Ի՞նչ տեղեկատվության պակաս ունենք:*
- ✓ *ԱՌՆ-ն գենդերային զգայուն դարձնելու հետ կապված ինչպիսի՞ ծրագրեր կամ քաղաքականության միջամտություններ են արդեն իրականացվել:*
- ✓ *Ինչպիսի՞ ծրագրեր կամ քաղաքականության միջամտություններ գոյություն ունեն ներկայումս, որոնք վերաբերում են ԱՌՆ-ի գենդերային զգայունությանը:*
- ✓ *ԱՌՆ-ն գենդերային զգայուն դարձնելու հետ կապված ինչպիսի՞ այլ միջամտություններ են պլանավորվել:*

Վերոնշյալ հարցերի պատասխանները կօգնեն ուշադրությունը կենտրոնացնել բացերը լրացնելու վրա՝ սահմանելով անհրաժեշտ ուսումնասիրություններ և պլանավորելով լրացուցիչ նախաձեռնություններ: Այս հարցերի պատասխանները կօգնեն նաև խուսափել կրկնապատկումներից:

Առաջարկում ենք կիրառել երեք գործիք և վարժություն, որոնք կօգնեն պատասխանել վերոնշյալ հարցերին.

1. *Պատկերման վարժություն,*
2. *Քաղաքականության ուսումնասիրում գենդերային տեսանկյունից, և*
3. *Օրենսդրության ուսումնասիրում գենդերային տեսանկյունից:*

Գործնական պատկերում. վարժություն 1

Օգտակար գործիքներից է «պատկերման վարժությունը», որը կիրառվում է այն ոլորտի կամ քաղաքականության խնդրի նկատմամբ, որը մենք հասցեագրում ենք, որպեսզի կանոնավոր կերպով ցուցակագրվեն գոյություն ունեցող և անհրաժեշտ տեղեկությունները: Այս գործիքը կիրառվում է նաև ընթացիկ և պլանավորված միջամտությունների իրականացումից առաջ: Այս վարժության իրականացման համար լրացուցիչ ֆինանսական միջոցներ անհրաժեշտ չեն:

Պահանջվող ժամանակը. *ստորև ներկայացված աղյուսակը լրացնելու համար շատ ժամանակ չի պահանջվում: Սակայն, եթե հաշվի առնենք այն փաստը, որ հնարավոր է սպիտված լինենք սպասել գործընկերների ներդրումներին, ապա վարժությունը կարող է պահանջել մեկից մի քանի շաբաթ:*

Տեղեկատվության օգտակար աղբյուրներ.

- ✓ *Գենդերին և ԱՌՆ-ին վերաբերող պետական օրենսդրական տվյալների բազա,*
- ✓ *Գենդերին և ԱՌՆ-ին վերաբերող պետական փաստաթղթերի տվյալների բազա,*
- ✓ *Կառավարության կողմից իրականացված ուսումնասիրությունների տվյալների բազա,*
- ✓ *Նվիրատու կազմակերպությունների կողմից իրականացվող տեխնիկական աջակցության տվյալների բազա (ծրագրեր, ուսումնասիրություններ, հաշվետվություններ, նախաձեռնություններ, և այլն),*
- ✓ *Քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների միջոցառումների մասին տվյալների բազա:*

Մեթոդաբանությունը. *Մեր ունեցած տեղեկությունների, ինչպես նաև այն տեղեկությունների հիման վրա, որ կարող ենք ձեռք բերել գործընկերներից կամ այլ շահագրգիռ կողմերից, պետք է տող առ տող լրացնենք ստորև ներկայացված աղյուսակը.*

Առաջին տողը (ոլորտային կամ քաղաքականության հարցեր). *Ներկայացնել քաղաքականության հիմնական մտահոգող հարցերը (դրանք կարող են լինել ենթա-ոլորտներ կամ ենթահարցեր): Օգտագործեք այնքան սյունակներ, որքան որ անհրաժեշտ է:*

Երկրորդ տողը (գենդերային հարցեր). *Ներկայացրեք ենթահարցերի հնարավոր գենդերային կողմերը (այս հարցերը կարող են բացահայտվել գենդերային ուղղորդման Քայլ 2-ի ժամանակ տրվող այն հարցի արդյունքում, թե արդյո՞ք աղետները միևնույն ձևով են ազդում կանանց և տղամարդկանց վրա:*

Ուղորդում՝ Գենդերային վերլուծություն, «Գենդերային հարցեր» բաժնում:

Գործնական պատկերում. վարժություն 2. քաղաքականության աուդիտ գենդերային տեսանկյունից

Գենդերային տեսանկյունից քաղաքականության ավելի խորը ուսումնասիրությունը հնարավորություն կտա գնահատելու, թե որքանով են գենդերային խնդիրները ներկայումս արտացոլված պետական քաղաքականություններում և ծրագրերում (կարող ենք ընդգրկել գենդերային հարցերով մասնագետի՝ աջակցություն տրամադրելու նպատակով):

Այս գործընթացը ներառում է քաղաքականության ուսումնասիրման հետևյալ տարրերը.

Գենդերային հավասարությունը՝ որպես քաղաքականության առաջնահերթություն

Գոյություն ունի արդյո՞ք ազգային (մարզային կամ տեղական) մակարդակում գենդերային հավասարության հզորացման որևէ մանդատ և քաղաքական կամքի արտահայտում: Կարևոր է այնպիսի քաղաքականության (օրինակ՝ գենդերային հավասարության ազգային, մարզային կամ տեղական ծրագիր) առկայությունը, որը հստակ կերպով արտահայտում է գենդերային հավասարության հարցը կառավարության օրակարգում լինելու փաստը, քանի որ այն հիմք է հանդիսանում՝ գենդերային տեսանկյունից (այսինքն՝ գենդերային ուղղորդմամբ) ոլորտային քաղաքականություններ մշակելու համար:

Օրինակ 1. Գենդերային քաղաքականության հայեցակարգ Հայաստանում. ներածություն

Այսպիսով, քաղաքականության աուդիտը պետք է սկսել բացահայտելով, թե արդյո՞ք գոյություն ունի գենդերային հավասարության նման կարևոր քաղաքականություն կամ քաղաքականություններ: Այնուհետև, անհրաժեշտ է ուսումնասիրել, թե արդյո՞ք նման քաղաքականության մեջ հստակ արտացոլված է՝ ինչպես և ում կողմից է իրականացվում գենդերային ուղղորդումը, քանի որ այն պետք է ներկայացնի հաշվետվողականության և պատասխանատվության գծերը: Յուրաքանչյուր համոզիչ և իրատեսական քաղաքականություն պետք է արտացոլի կոնկրետ նպատակները, խնդիրները և հաջողության ցուցանիշները:

Քայլ 5. Խնդրի մշակումը. ուսումնասիրություն և վերլուծություն

Այս փուլում անհրաժեշտ է իրականացնել կամ պատվիրել ուսումնասիրություն, որը կլրացնի գոյություն ունեցող բացերը: Սա բացարձակ կարևոր գործողություն է, որը կատարվի ցանկացած մշակվող ծրագրի կամ քաղաքականության իրատեսական լինելը, ինչպես նաև՝ ֆինանսական, և՝ նպատակային արդյունավետությունը: Սա նշանակում է, որ անհրաժեշտ է իրականացնել գենդերային վերլուծություն. այսինքն՝ կամ պետք է կատարել քաղաքականության ոլորտին վերաբերող ընդհանուր ուսումնասիրություն, որն իր մեջ կներառի գենդերային բաղադրիչը, կամ էլ անհրաժեշտ է ուսումնասիրել քաղաքականության ոլորտի հետ կապված մեկ կամ մի քանի գենդերային բնագավառները:

Այս փուլը ներառում է.

- ✓ *ուսումնասիրության հարց(եր)ի ձևակերպում,*
- ✓ *ուսումնասիրության մշակում և իրականացում, ԿԱՄ*
- ✓ *ուսումնասիրության իրականացման հայտարարում, առաջարկների ընդունում և ուսումնասիրության պատվերում,*
- ✓ *գնահատում և ուսումնասիրության արդյունքներից եզրակացությունների հանգում:*

Գենդերային վերլուծությունը գենդերային ուղղորդման հիմնական մասն է: Գենդերային ուղղորդման այս ուղեցույցի մաս կազմող Գենդերային վերլուծության բաժնում ներկայացված են տեղեկություններ գենդերային վերլուծության տարբեր մակարդակների, մեթոդաբանությունների մասին, ինչպես նաև այն մասին, թե ինչպես կատարել նման վերլուծություն:

Քայլ 6. Գործողությունների ուղղության որոշումը. քաղաքականության միջամտությունների մշակում և բյուջեի ձևավորում

Այս փուլում արդեն առկա է ընդհանուր պատկերացում միջամտությունների մասին: Այժմ անհրաժեշտ է որոշել, թե որն է գործողությունների ամենահամապատասխան ուղղությունը:

Քաղաքականության տարբերակների ընտրության վճռական գործոններ

Շատ հազվադեպ է հեշտ լինում քաղաքականության կամ ծրագրի միջամտության «ճիշտ» ուղղության ընտրությունը: Վերջինիս համար անհրաժեշտ է հաշվի առնել մի շարք չափազանց կարևոր գործոններ, ինչպիսիք են՝

ֆինանսական արդյունավետությունը *– ինչպե՞ս կարելի է համատեղել ցանկալի արդյունքները սահմանափակ ռեսուրսների հետ:*

նպատակային արդյունավետությունը *– որքանո՞վ է հնարավոր քաղաքականության միջամտությամբ ազդել իրավիճակի վրա:*

գենդերային հավասարությունը *– ինչպե՞ս և որքանո՞վ է հնարավոր հաղթահարել կանանց և տղամարդկանց միջև գոյություն ունեցող սոցիալական և պատմական անհավասարությունները:*

այլ կարևոր նպատակներ - *ինչպե՞ս և որքանո՞վ է հնարավոր հաղթահարել մարդու իրա-*

վունքների հարցերը, առաջ քաշել շրջակա միջավայրի պաշտպանության առաջնահերթությունները և հասցեագրել այլ սոցիալական անհավասարություններ (կապված փոքրամասնությունների, քաղաքային և գյուղական խմբերի, ծայրահեղ աղքատության մեջ ապրող խմբերի և այլոց հետ):

Գենդերային քաղաքականության հայեցակարգը *(այսուհետ՝ Հայեցակարգ) սահմանում է կանանց և տղամարդկանց նկատմամբ պետական քաղաքականության առաջնահերթ ուղղություններն ու ընդհանուր ռազմավարությունը և ուղղված է հասարակական կյանքի բոլոր ոլորտներում բոլոր քաղաքացիների համար հավասար իրավունքների և հավասար հնարավորությունների ապահովմանը՝ անկախ սեռից:*

Հայեցակարգը հիմնված է ՀՀ Սահմանադրության և օրենքների, Հայաստանի կողմից վավերացված միջազգային պայմանագրերի, ինչպես նաև ուղղորդիչ հանդիսացող այլ միջազգային քաղաքական փաստաթղթերի վրա:

Հայեցակարգը հիմնված է այն գաղափարի վրա, որ ժողովրդավարական, սոցիալական և իրավական պետության ձևավորման նախադրյալը գենդերային հավասարությունն է՝ որպես ժողովրդավարական գերակա արժեք, մարդու հիմնարար իրավունքներից մեկը և սոցիալական արդարության հասնելու նախապայման:

ՀՀ կառավարությունը 2008-2012թթ. գործունեության միջոցառումների ծրագրում գենդերային հավասարությունը՝ հասարակական, քաղաքական և տնտեսական ոլորտներում կանանց և տղամարդկանց հավասար իրավունքների և հավասար հնարավորությունների ապահովումը ճանաչել է որպես քաղաքականության առաջնահերթ ուղղություն:

Գենդերային հավասարության ձեռքբերումը ենթադրում է.

- ✓ հավասար պայմանների և հավասար հնարավորությունների ստեղծում կանանց և տղամարդկանց անհատական ներուժի իրագործման համար,
- ✓ հասարակական կյանքի բոլոր ոլորտներում երկու սեռերի հավասար մասնակցության ապահովում՝ երկրի սոցիալ-տնտեսական, քաղաքական և մշակութային զարգացմանը աջակցելու համար,
- ✓ սեռի հատկանիշով խտրականության հաղթահարում և կանանց ու տղամարդկանց փաստացի հավասարության ձեռքբերում,
- ✓ հավասար վերաբերմունք և հավասար վարձունք երկու սեռերի նկատմամբ:

Գենդերային հավասարությունը նպաստում է կայուն զարգացմանը, ժողովրդավարական գործընթացների խորացմանը և հասարակության կենսագործունեության կազմակերպմանը՝ բոլոր սոցիալական խմբերի իրական հավասարության, համերաշխության, համագործակցության և հանդուրժողականության հիման վրա, մարդկային ներուժի արդյունավետ օգտագործմանը և կյանքի որակի բարձրացմանը:

Յուրաքանչյուր տարբերակի բոլոր տեսակի ազդեցությունները պետք է գնահատվեն: Այս ամենը զգուշորեն կշռադատելուց հետո կարող ենք ձևակերպել միջամտությունը:

Ինչպես կոտրել անվստահությունը և ձեռք բերել գենդերային հարցերի նկատմամբ բարյացակամ վերաբերմունք

Փաստարկներ: *Գենդերային զգայուն ռազմավարություններ ունենալու համար անհրաժեշտ է զինվել հնարավոր փաստարկներով և միջոցներով՝ դիմադրությանը պատրաստ լինելու համար: Դիմադրության դիմակայման տարբերակներից են.*

- ✓ *Երբ ցանկանում եք հաստատել որևէ ծրագիր կամ քաղաքականություն, որոշումներ կայացնողներին դիմեք կոնկրետ առաջարկներով, ցանկալի է գրավոր տեսքով: Այն դեպքերում, երբ ներկայացնում եմ՛ և՛ ծրագիր, և՛ բյուջե, ապա ցանկալի է առաջին հերթին ներկայացնել ծրագիրը, և երբ այն հաստատվի, կարելի է ներկայացնել բյուջեն: Անհրաժեշտ է կիրառել կոնկրետ տվյալներ և ուսումնասիրության արդյունքներ (նախընտրելի է մեր երկրի կամ մարզի մասին)՝ մեր փաստարկները հիմնավորելու համար: Հասկապես դժվար է պատասխանել այնպիսի հարցերի, ինչպիսիք են՝ «Ինչո՞ւ է գենդերային հավասարությունը առաջնահերթություն այն ժամանակ, երբ երկրում տնտեսական ճգնաժամ է»: Այստեղ որոշումներ կայացնողներին անհրաժեշտ է ներկայացնել այն փաստարկը, որ գենդերային ուղղորդումը և գենդերային հավասարությունն օգնում է բարձրացնել ֆինանսական արդյունավետությունը, խնայել ֆինանսական միջոցները և ռեսուրսներն ուղղել կանանց և տղամարդկանց իրական կարիքների բավարարմանը՝ աղետների և արտակարգ իրավիճակների ժամանակ:*
- ✓ *Շեշտը դրեք այն փաստարկի վրա, որ գենդերային ուղղորդումը միայն կանանց չի վերաբերում. այն վերաբերում է տղամարդկանց և հասարակությանը ընդհանուր առմամբ: Այս ձևով հնարավորություն է տրվում տղամարդկանց ավելի հանգիստ զգալ՝ որպես գենդերային ուղղորդման գործընթացի մի մաս, և հիշեցնել, որ նրանք նույնպես իրենց դերն ու պարտականություններն ունեն գենդերային հավասարություն ապահովելու և դրանից օգտվելու համար:*
- ✓ *Հիշեցրեք որոշում կայացնողներին, թե ինչպես են նրանք ուղղակիորեն շահում տվյալ առաջարկից, քանի որ այն բարձրացնում է նրանց դիրքը և վստահությունը (այսինքն՝ մեծանում է իրենց քաղաքական կապիտալը): Նման ձևով, կարևոր է ցուցաբերել դրական, և ոչ թե հակազդական վերաբերմունք, հասկանալ և հաշվի առնել այն սահմանափակումներն ու խոչընդոտները, որոնց առաջ կանգնում են որոշում կայացնողները: Անհրաժեշտ է փորձել միշտ առաջարկել «հաղթող-հաղթող» տարբերակներ:*
- ✓ *Փորձեք առաջարկել մի քանի տարբերակ, որոնցից որոշում կայացնողները հնարավորություն կունենան ընտրելու իրենց համար ամենահամապատասխանը: Ճկունությունը և փոխզիջման գնալու պատրաստակամությունն անշուշտ գործող տարբերակներ են: «Փորձարարական ծրագրերը» նույնպես լավ տարբերակ են, որոնք ծախսային առումով արդյունավետ տարբերակ են՝ ցույց տալու արդյունքներ, որոնք ապագայում կարող են կրկնօրինակվել:*

Քայլ 7. Քարոզչական ռազմավարություններ. գենդերը կարևոր է

Գենդերային ուղղորդման կարևորագույն ուղղություններից է քարոզչական ռազմավարությունների մշակումը, որոնք կաջակցեն գենդերային ուղղորդման նախաձեռնությունների իրականացմանը: Քանի որ փորձը ցույց է տալիս, որ որոշումներ կայացնողները

երբեմն չեն ցանկանում սուղ ռեսուրսները հատկացնել գենդերային հավասարությանն ուղղված միջոցառումներին, որոշումներ կայացնողները (հատկապես նրանք, ովքեր վերահսկում են բյուջեները) պետք է համոզված լինեն, որ գենդերային հավասարության ծրագրերում իրենց կատարած ներդրումները կտան համարժեք արդյունքներ:

Որոշումներ կայացնողներին հարկավոր է ներկայացնել այնպիսի տեղեկություն, որտեղ հակիրճ և հստակ կերպով ներկայացվում է գենդերային հավասարության կարևորությունը: Այլ կերպ ասած, հարկավոր է լուսաբանել, թե գենդերային հավասարությունը ինչպիսի զարգացման խնդիրների լուծմանն է նպաստում, և թե ինչպես կառավարությունը, անհատները (կանայք և տղամարդիկ) և ամբողջ ազգը կշահեն գենդերային հրազեկվածության բարձրացման արդյունքում: Լավ ձևակերպված հիմնավորումներն ու փաստարկները մեծացնում են ցանկացած պլանավորած միջամտության համար ֆինանսական և քաղաքական աջակցություն ստանալու հնարավորությունները:

Քայլ 8. Մոնիթորինգ. ուշադրության կենտրոնացում գենդերային հարցերին

Մոնիթորինգը գենդերային ուղղորդման անբաժանելի մասն է: Մոնիթորինգի երեք բնագավառներն են.

1. ***մոնիթորինգի մակարդակները,***
2. ***գենդերային զգայուն մոնիթորինգի պլանները,***
3. ***գենդերային զգայուն թիրախները և ցուցանիշները:***

Մոնիթորինգի մակարդակները

Մոնիթորինգը հարկ է իրականացնել երկու տարբեր մակարդակներում.

- ✓ **հիմնական նպատակների և խնդիրների իրականացման առաջընթացի մոնիթորինգ, և**
- ✓ **իրականացման գործընթացի մոնիթորինգ:**

Երկու մակարդակներում էլ անհրաժեշտ է սահմանել նպատակներ և մշակել ցուցանիշներ՝ այդ նպատակների իրականացման առաջընթացը չափորոշելու համար:

Հիմնական նպատակների և խնդիրների իրականացման առաջընթացի մոնիթորինգի ժամանակ ցուցանիշները մշակվում են՝ հետևելու սահմանված ուղղակի արդյունքների (միջոցառումների) և վերջնական արդյունքների (ազդեցության) ձեռքբերումները:

Իրականացման գործընթացի մոնիթորինգի ժամանակ թիրախները և ցուցանիշները մշակվում են՝ հետևելու, թե գործընթացն ինքնին որքանով է գենդերային զգայուն (որքանով են գործընթացում հաշվի առնվում գենդերային խնդիրները): Մոնիթորինգի գործընթացը հնարավորություն է տալիս՝

- ✓ *հայտնորոշել այն խոչընդոտներն ու բացերը, որոնք հնարավոր է միանգամից կարգավորել,*
- ✓ *բարելավել հետագա նախաձեռնությունների մշակումը,*
- ✓ *գրանցել ուղղորդման խոչընդոտները, որոնք հնարավոր է ավելի ուշ հասցեագրել ավելի ընդլայնված ինստիտուցիոնալ համատեքստում:*

Մոնիթորինգի գործընթացում անհրաժեշտ է հաշվի առնել հետևյալ հարցերը.

- ✓ *Արդյո՞ք կանայք և տղամարդիկ հավասարապես են մասնակցում ծրագրի որոշումների կայացման գործընթացներին:*
- ✓ *Արդյո՞ք կանանց և տղամարդկանց հավասարապես հարգում են՝ որպես որոշումներ կայացնողներ, իրականացնողներ և մասնակիցներ:*
- ✓ *Արդյո՞ք ծրագրի իրականացման գործընթացում ընդգրկված անհատներին մասամբ խրախուսում են պահպանելու գենդերային համաչափությունը (օրինակ՝ ընձեռելով հնարավորություններ՝ բարձացնելու իրենց գենդերային ոլորտի գիտելիքներն ու հմտությունները և քննարկելու գենդերային հարցերն անմիջական և ոչ ֆոնային միջավայրում):*

Գենդերային զգայուն մոնիթորինգի պլաններ

Ե՛վ հիմնական առաջընթացի, և՛ իրականացման գործընթացի մոնիթորինգի պլանները պետք է մշակվեն և ընդգրկվեն միջամտությունը ներկայացնող փաստաթղթում: Նման պլաններում սահմանվում են՝

- ✓ *ո՞վ է պատասխանատու մոնիթորինգի իրականացման համար,*
- ✓ *ինչպե՞ս են այլ շահագրգիռ կողմեր (օրինակ՝ գենդերային փորձագետներ) մասնակցելու մոնիթորինգի գործընթացում,*
- ✓ *ի՞նչ գործիքներ են կիրառվելու՝ դիտարկումներն արձանագրելու համար,*
- ✓ *ինչպիսի՞ առաջընթացի ուսումնասիրման մեխանիզմներ գոյություն ունեն (պարբերաբար իրականացվող գնահատումներ կամ վերանայումներ):*

Գենդերային զգայուն թիրախներ և ցուցանիշներ

Թիրախներ

Թիրախները սահմանվում են, որպեսզի նպատակների իրականացումն ավելի տեսանելի լինի: Թիրախները նպատակներն ավելի կոնկրետ են դարձնում՝ այդպիսով մեծացնելով դրանց ձեռքբերման հնարավորությունները: Կոնկրետ թիրախները նաև մեծացնում են դրանց ձեռքբերման համար անհրաժեշտ կոնկրետ ռեսուրսների (մարդկային, ֆինանսական) հասկացումները:

Արդյունավետ թիրախներն են՝

- ✓ *պրոգրեսիվ, սակայն իրատեսական,*
- ✓ *սահմանված ժամկետներով,*
- ✓ *չափելի:*

Նկատառում. *գենդերային հարցերի ինտեգրումը նշանակում է, որ արդյունավետ թիրախները նույնպես պետք է գենդերային զգայուն լինեն, այսինքն՝ հաշվի առնեն և՛ կանանց, և՛ տղամարդկանց կարիքները տվյալ իրավիճակում:*

Ցուցանիշներ

Թիրախների ձեռքբերման առաջընթացը պետք է հասկորոշվի կոնկրետ ցուցանիշների օգնությամբ:

Արդյունավետ ցուցանիշներն են՝

- ✓ ***ժամկետային*** *– համեմատելի ցուցանիշները, որոնք չափորոշվում են միայն մեկ անգամ, չեն կարող ցույց տալ այլ երկրների, մարզերի կամ թիրախային խմբերի հետ*

համեմաս առաջընթացը կամ հեսընթացը:

- ✓ ***չափելի*** *– անհրաժեշտ է կարողանալ հաշվել կամ դասակարգել արդյունքները:*
- ✓ *գ**ծեգրիs** –ընsրեf այնպիսի ցուցանիշներ, որոնց միջոցով արտահին և բնատահիտանական գործոնները, այլ ոչ թե նրանք, որ մենք հուսով ենք չափորոշել, նվազեցվում են:*
- ✓ ***ծեգrsnrեն ընsրված և sվյալ hաrցը ներկայացնող*** *– դժվար է հեsևել չափազանց մեծ թվով ցուցանիշներին:*

Նկատառում. *այն ծրագրերում և քաղաքականություններում, որոնց համար իրականացվել է գենդերային ուղղորդում, բոլոր ցուցանիշները, որտեղ որ հնարավոր է, պետք է բաժանված լինեն ըստ սեռերի: Սա հնարավորություն կտա հասկորոշել մեր միջամտությունների ազդեցությունն՝ տարբերակված ըստ գենդերի:*

Ցուցանիշների տեսակները. գոյություն ունեն ցուցանիշների դասակարգման շատ տարբեր ձևեր: Այս աղյուսակը կարող է օգնել ընտրել այն ցուցանիշները, որոնք առավելագույնս օգտակար կլինեն՝ մեր կողմից ձևակերպված «մոնիթորինգային հարցերին» պատասխանելու համար:

Աղյուսակ 1. Հարցաշարի և վիճակագրական ցուցանիշներ

Նկարագրությունը	Առավելություններ	Խոչընդոտներ	Օրինակներ
Հարցաշարի ցուցանիշներ			
Հարցրեք, թե արդյոք որևէ բան գոյություն ունի, թե ոչ: Չափորոշիչը կարող է ընդգրկել «այո» կամ «ոչ» պատասխան:	Օգտակար է մոնիթորինգային գործընթացների, քաղաքական կամքի արտահայտումների և պարտավորությունների համար: Տվյալների հավաքագրման պարզ և էժան մեթոդ:	Բացակայում է որակական ուղղությունը: Երբեմն առկա է մեկնաբանության խնդիր:	Արդյո՞ք Ձեր երկրում գոյություն ունի գենդերային ուղղորդման քաղաքականություն աղետների ռիսկի նվազեցման ոլորտում: ✓ Արդյո՞ք ՀԳԾ ազգային հաշվետվությունը պատրաստելիս օգտվել եք գենդերային փորձագետի խորհրդատվությունից:
Վիճակագրական ցուցանիշներ			
«Ավանդական» ցուցանիշներ, որոնց միջոցով չափորոշվում են փոփոխությունները՝ կիրառելով առկա վիճակագրական տվյալները:	Տեղեկություններն առկա են և հասանելի:	Հազվադեպ է տրամադրում որակական ցուցանիշներ: Հաճախ հարկ է բացը լրացնել մյուս երկու տեսակի ցուցանիշներով	ՄԻԱՎ-ի առկայության տոկոսը կանանց և տղամարդկանց մոտ: ✓ Կանանց և տղամարդկանց գործազրկության մակարդակները, և այլն:

Ցուցանիշներ, որոնք պահանջում են տվյալների հավաքագրման հատուկ ձևեր			
Պահանջվում է տվյալ-ների հավաքագրման հատուկ միջոցներ (սո-ցիոլոգիական ուսում-նասիրություններ, հար-ցազրույցներ, և այլն): Պահանջվում է հատուկ և վերարտադրվող մեթո-դաբանություն, որը հնարավորություն կտա ժամանակի ընթացքում համեմատել տվյալները:	Տվյալները հաճախ չափազանց օգտակար են և հատուկ: Որակական տվյալների հավաքագրման լավ մեթոդ է:	Հաճախ պահանջում են մեծ ռեսուրսներ (ժամանակ, գումար, մարդկային ռեսուրսներ):	Բնակչության %, որը կար-ծում է, որ հիմնականում և առաջին հերթին կանայք են պատասխանատու երե-խաների խնամքի համար: Բնակչության %, որը կար-ծում է, որ կանայք պետք է/պետք չէ լինեն որևէ կոնկ-րետ ոլորտում որոշումներ կայացնողներ: ✓ Թերթերում հրապա-րակված աշխատանքային հայտարարությունների %-ը, որտեղ առկա է գենդերային խտրականություն:

Որակական և քանակական ցուցանիշներ. *Իմանալով որակական և քանակական ցուցանիշների տարբեր կիրառումների և աղբյուրների մասին՝ հնարավորություն է ըն-ձեռնվում մշակել համապատասխան ցուցանիշներ և հավաքագրել տվյալներ:*

Աղյուսակ 2. Որակական և քանակական ցուցանիշներ

Որակական ցուցանիշներ	Քանակական ցուցանիշներ
Որակական ցուցանիշները կարելի է սահմանել որպես մարդկանց դատողություններ և ընկալումներ որևէ թեմայի շուրջ: Դրանք օգտակար են գործըն-թացները հասկանալու համար, սակայն հաճախ ցույց չեն տալիս, թե որքանով են արտահայտված տեսակետները ընդունված և տարածված:	**Քանակական ցուցանիշները** կարելի է սահմանել որպես քանակական չափո-րոշիչներ (ընդհանուր թվեր, տոկոսներ, և այլն): Դրանք օգտակար են ցույց տալու միջին վերջնական արդյունքը, կամ նպա-տակի կամ խնդիրների իրականացման աստիճանը:
Ընդհանուր աղբյուրներ	**Ընդհանուր աղբյուրներ**
✓ հասարակական լսումներ ✓ թիրախային խմբեր ✓ վերաբերմունքի մասին ուսումնասիրություններ և հարցազրույցներ ✓ մասնակցային գնահատումներ ✓ մասնակիցների դիտարկումներ ✓ սոցիոլոգիական և մարդաբանական աշխատանքներ	✓ մարդահամարներ ✓ աշխատուժի ուսումնասիրություններ ✓ վարչարարական արձանագրություններ ✓ թիրախային խմբերին ուղղված սոցիոլոգիական ուսումնասիրություններ

Քայլ 9. Գնահատում. ի՞նչ արդյունավետությամբ ենք աշխատել

Այս բաժնում է ներկայացվում մոնիթորինգի գործընթացի գագաթնակետը: Այս բաժինը կարևոր է լավագույն պրակտիկա հիմնելու և ձեր նախաձեռնությունից դասեր քաղելու համար, որի հիմնական նպատակն է հետագայում բարելավել նախաձեռնությունները: Գնահատումը նաև օգտագործված ռեսուրսների դիմաց հաշվետվողականության միջոց է:

Գնահատման երեք մակարդակները ներառում են՝

1. ***Ուղղակի արդյունքների գնահատում*** **-** *(Արդյո՞ք մեր առջև դրված խնդիրները լուծվել են)*
2. ***Վերջնական արդյունքների գնահատում*** - *(Որքանո՞վ է զարգացման նպատակն իրականացվել)*
3. ***Գործընթացի գնահատում*** **-** *(Ինչպե՞ս են ձեռք բերվել ուղղակի և վերջնական արդյունքները):*

Գենդերային ուղղորդման համար անհրաժեշտ այն հիմնական հարցերը, որոնք պետք է հաշվի առնվեն գնահատման բոլոր մակարդակներում, ներառում են՝

Գնահատման չափանիշները

- ✓ *Ո՞վ է սահմանում գնահատման չափանիշները:*
- ✓ *գ Ի՞նչ մակարդակի կարևորություն կամ առաջնահերթություն է հնարավոր տալ գենդերային հավասարության հարցերին:*

Գնահատումն իրականացնողները

- ✓ *Արդյո՞ք գնահատողների Տեխնիկական առաջադրանքներում սահմանվում է գենդերային փորձագետ ունենալու անհրաժեշտությունը:*
- ✓ *Արդյո՞ք բոլոր շահագրգիռ կողմերն են ընդգրկված գնահատման գործընթացում:*
- ✓ *Ո՞վ է տրամադրելու գնահատման անհրաժեշտ տվյալները:*
- ✓ *Արդյո՞ք հաշվի են առնվելու և՛ կանանց, և՛ տղամարդկանց կարծիքները:*
- ✓ *Ո՞վ է պատասխանատվություն կրելու տվյալները հավաքագրելու և տարբեր կարծիքների կամ դիտարկումների հիմնավորությունը և առաջնահերթությունը հաշվի առնելու համար:*

Գնահատաման գործընթացը

- ✓ *Արդյո՞ք կիրառվելու են մասնակցային մեթոդներ:*
- ✓ *Ինչպե՞ս և ո՞ւմ են ներկայացվելու գնահատման արդյունքները:*
- ✓ *Արդյո՞ք և՛ կին, և՛ տղամարդ շահագրգիռ կողմերին հնարավորություն կտրվի պատշաճ ձևով հայտնել իրենց նկատառումները կամ նշել իրենց դիտարկումները գնահատման արդյունքների վերաբերյալ:*

«Գենդերային օրակարգի» պահպանումը

Շատ հաճախ, հենց կարևոր գենդերային զգայուն նախաձեռնությունները հասցվում են ավարտին, գենդերային հարցերն այլևս անհետանում են քաղաքականության օրակարգից: Քանի դեռ գենդերային հարցերը դուրս են մնում քաղաքականության օրակարգից, գենդերային դերերի և հարաբերությունների փոխակերպումները, որոնք հանգեցնում են գենդերային ավելի մեծ հավասարության և դրական արդյունքների ամբողջ ազգի համար, ընդմիշտ դուրս կմնան մեր ուշադրության կենտրոնից:

Գենդերային ուղղորդման աշխատանքների կայունությունն ապահովելու համար, հարկ է հաշվի առնել հետևյալը՝

- ✓ *Ինչպե՞ս է ձեր նախաձեռնությունն իր տեղը գտնում ընդհանուր «պատկերի» մեջ, այսինքն՝ կառավարության ավելի համապարփակ ծրագրերի և քաղաքականությունների շրջանակներում: Ձեր նախաձեռնությունը շարունակականություն ապահովելու ինչպիսի՞ նախնական և լրացուցիչ միջոցառումներ է առաջարկում:*

Արդյո՞ք ձեր գնահատման մեջ առկա են հետագա միջոցառումների կոնկրետ առաջարկներ: Ինչպիսի՞ քայլեր կարելի է ձեռնարկել՝ նախաձեռնության շարունակականությունն ապահովելու համար:

- ✓ *Արդյո՞ք ձեր գնահատումն իր հնարավոր ներդրումը կունենա այլ նախարարությունների կամ ավելի ընդլայնված շահագրգիռ կողմերի համար:*

Ինչպե՞ս եք հաղորդակցելու այդ ներդրումները: Կարող եք արդյո՞ք առաջարկել կոնկրետ սկզբնական գործողություններ:

- ✓ *Արդյո՞ք ձեր նախաձեռնությունների իրականացման գործընթացը և արդյունքները գրանցում եք այնպիսի ձևով, որը կերաշխավորի դրանց մասին հիշողությունը ինստիտուցիոնալ մակարդակով:*
- ✓ *Ընդհանուր առմամբ, ինչպե՞ս և ո՞ւմ եք հաղորդում ձեր նախաձեռնությունների արդյունքները:*

Քայլ 10. Գենդերային հաղորդակցում

Հաղորդակցման ոլորտն իմնին տեսք է լինի «ուղղորդված» կամ ինտեգրված քաղաքականության կամ ծրագրի բոլոր փուլերում: Հաղորդակցումը այլ շահագրգիռ կողմերի հետ անհրաժեշտ է բոլոր փուլերում և բոլոր մակարդակներում: Ցանկացած դեպքում, մեր հաղորդակցման ձևը, լինի դա պրո-ակտիվ, թե ռեակտիվ, իր ազդեցությունը կունենա ծրագրի կամ քաղաքականության հաջողության վրա:

Հաղորդակցումն իր մեջ ներառում է նաև այնպիսի ռազմավարական նպատակներ, ինչպիսիք են իրազեկվածության բարձրացումը, քարոզարշավը, թափանցիկության խրախուսումը և լավագույն գործելակերպի փոխանակումը: Գենդերային ուղղորդման կարևորագույն ուղղություններից է արդյունավետ հաղորդակցման ռազմավարությունների ու գործելակերպերը, որտեղ հաշվի են առնվում կանանց և տղամարդկանց (որպես հաղորդակցման տրամադրողներ, ընդունողներ և սուբյեկտներ) տարբեր կարիքները տարբեր իրադրություններում: Արդյունավետ գենդերային ուղղորդում իրականացնելու խոչընդոտներից է տարբեր մակարդակներում տեղեկացվության պակասը, այդ թվում՝

- ✓ *իրադրության մասին՝ գենդերային տեսանկյունից,*
- ✓ *գենդերային հավասարությանը վերաբերող պետական կամ կազմակերպությունների մանդատների վերաբերյալ,*
- ✓ *գենդերային հավասարությանն ուղղված քաղաքականությունների և ծրագրերի վերաբերյալ,*
- ✓ *գենդերային հավասարությունը խրախուսող շահագրգիռ մարմինների և այլ դերակատարների մասին:*

Մեր դերն է նաև մշակել և իրականացնել արդյունավետ հաղորդակցության ռազմավարություններ՝ հասարակության տարբեր խմբերի համար նշված տեղեկատվական բացերը փակելու համար: Այս հասարակության խմբերի թվում են՝

- ✓ *բարձր մակարդակում քաղաքականություն մշակողներ և որոշումներ կայացնողներ,*
- ✓ *այլ քաղաքականություն մշակողներ,*
- ✓ *քաղաքացիական հասարակության տարբեր խմբեր (տղամարդիկ, կանայք, ակտիվիստներ, գիտական աշխատողներ, և այլն),*

- ✓ *Ավիրատու կազմակերպություններ և զարգացման գործընկերներ:*

Գենդերային հարցերի շուրջ տեղեկացված հասարակության ստեղծում

Հաղորդակցման ռազմավարությունների մշակման ժամանակ գենդերային հարցերը հաշվի առնելով՝ անհրաժեշտ է ընդգծել այն տարբեր ուղիները, որոնց միջոցով կանայք և տղամարդիկ արձագանքում են տարբեր հաղորդագրությունների/տեղեկությունների: Հաղորդակցման ռազմավարությունների գենդերային վերլուծության ընթացքում անհրաժեշտ է տալ հետևյալ հիմնական հարցադրումները՝

- ✓ *Արդյո՞ք կանայք և տղամարդիկ ընթերցում են տարբեր հրատարակումներ:*
- ✓ *Արդյո՞ք կանայք և տղամարդիկ դիտում կամ լսում են տարբեր էլեկտրոնային լրատվական միջոցներ:*
- ✓ *Արդյո՞ք լրատվական միջոցների սպառողական միտումները (հաճախականությունը, ժամանակը) տարբեր են կանանց և տղամարդկանց համար:*
- ✓ *Արդյո՞ք կանայք և տղամարդիկ ունեն վստահելիության տարբեր չափանիշներ (կապված «հեղինակությունների», կիրառվող փաստարկների, և այլնի հետ):*
- ✓ *Արդյո՞ք կանայք և տղամարդիկ ունեն տարբեր արժեքներ, որոնց պատճառով կոնկրետ հաղորդագրությունների տարբեր ձևով են արձագանքում:*

Գենդերային ուղղորդման ոլորտում կատարված առաջընթացի մասին հաղորդելու հնարավոր ձևերն են՝

- ✓ ***Գենդերի վերաբերյալ տարեկան հաշվետվության պատրաստում:*** *Կառավարության կողմից նման հաշվետվության պատրաստումը կարող է վիճակագրական տվյալների կարևոր աղբյուր լինել և լայն հասարակությանը կատարված առաջընթացի մասին տեղեկություններ հայտնելու արդյունավետ գործիք: Նման հաշվետվությունը կարող է պատրաստվել կամ սեփական գենդերային մասնագետի կողմից, կամ էլ կարելի է այն պատվիրել որևէ վերլուծական կազմակերպության կամ ՀԿ-ի:*
- ✓ ***Էլեկտրոնային լրատվական միջոցների կիրառում:*** *Համացանցի և էլեկտրոնային փոստի կիրառումը (էլեկտրոնային փոստի միջոցով քննարկումների ցանցեր, կայքերի ռեսուրսներ և «վիրտուալ քննարկումներ») կարող է ֆինանսապես և նպատակային առումով արդյունավետ միջոց լինել՝ հաղորդակցման բացերը փակելու համար:*
- ✓ ***Գենդերային քաղաքականության ռեսուրս կենտրոնի հիմնում:*** *Նման կենտրոնի ստեղծումը, որտեղ կհավաքագրվեն գենդերային քաղաքականության վերաբերյալ հաշվետվություններ, տեղեկագրեր, գրքեր և այլ տեղեկություններ, կարող է գենդերային ուղղորդումն ավելի արդյունավետ դարձնել և նպաստել ազգային մակարդակով կառավարման ոլորտում գենդերային հարցերի պրոֆիլի հզորացմանը:*

Գենդերային ուղղորդման հարցաշար՝ ծրագրերի կամ քաղաքականության փաստաթղթերի վերլուծության համար

Աղետների ռիսկի նվազեցման ցանկացած ծրագիր կամ քաղաքականություն վերլուծելիս՝ անհրաժեշտ է հաշվի առնել հետևյալ հարցերը՝ նշված փաստաթղթերը գենդերային զգայուն դարձնելու համար:

- ✓ **Ներածություն և հիմնավորում:** Արդյո՞ք գենդերային հարցերը նկարագրված եք փաստաթղթի ներածական բաժնում: Արդյո՞ք իրավիճակային վերլուծության բոլոր տվյալները ներկայացված են ըստ սեռերի բաշխվածության: Արդյո՞ք հիմնավորման

մեջ ներկայացված են գենդերային ուղղորդման և գենդերային հավասարության համոզիչ փաստարկներ:

Նպատակները: *Արդյո՞ք առաջարկվող միջամտության նպատակը (քաղաքականություն, ռազմավարություն, ծրագրային առաջարկ, և այլն) արտացոլում է և՛ տղամարդկանց, և՛ կանանց կարիքները: Արդյո՞ք նպատակով նախատեսված է վերացնել գենդերային անհավասարությունները՝ կանանց և տղամարդկանց գործնական կարիքները հասցեագրելու միջոցով: Արդյո՞ք նպատակով նախատեսված է փոխակերպել այն հաստատությունները (սոցիալական և այլն), որոնք տարածում են գենդերային անհավասարություն:*

Օրինակ՝ հետևյալ հարցադրումները կարող են օգտագործվել նախարարության կողմից ազգային ռազմավարություններ կամ ԱՌՆ միջամտություններ պլանավորելիս՝ կանանց և տղամարդկանց կարիքները դրանց մեջ ներառելու համար:

- ✓ Արդյո՞ք ԱՌՆ ազգային քաղաքականություններում և ռազմավարություններում տեղ գտած գենդերային ոլորտի խնդիրների հասցեագրումը գտնվում է նախարարության պատասխանատվության տակ (բնապահպանության, տարածքային կառավարման, արտակարգ իրավիճակների, և այլն):
- ✓ Արդյո՞ք աղետներին վերաբերող քաղաքականությունները և ծրագրերը պլանավորվում և իրականացվում են նախարարության պատասխանատվության ներքո, և արդյո՞ք դրանց մեջ հաշվի են առնվում գենդերային հարցերը:
- ✓ Արդյո՞ք առկա են ընդհանուր գենդերային ուղղորդման քաղաքականություններ նախարարության պատասխանատվության և գործառնությունների շրջանակներում:
- ✓ Քանի՞ կին է աշխատում նախարարությունում, և որո՞նք են նրանց վարչական մակարդակը և գործառնությունները: Արդյո՞ք նրանք ընդգրկված են որոշումների կայացման, և ավելի կոնկրետ՝ աղետների ռիսկի նվազեցման վերաբերյալ որոշումների կայացման գործընթացներում:
- ✓ Արդյո՞ք արտակարգ իրավիճակների կանխարգելման, պատրաստվածության, արձագանքման և վերականգնման ժամանակ հաշվի են առնվում գենդերի գործոնը և կանանց և տղամարդկանց խոցելիության գնահատումը:
- ✓ Արդյո՞ք ռիսկի գնահատման և արտակարգ իրավիճակների պատրաստվածության ծրագրերը մշակվում են՝ կիրառելով գենդերային զգայուն մոտեցումներ և գենդերային բաշխվածությամբ տվյալների հավաքագրման մեթոդաբանություններ:

- ✓ **Շահառուների թիրախային խմբեր:** Բացի այն դեպքերից, երբ միջամտությունները նպատակաուղղված են կոնկրետ կանանց և տղամարդկանց՝ որպես գենդերային հավասարության ընդլայնման միջոց, գոյություն ունի արդյո՞ք գենդերային հավասարություն շահառուների թիրախային խմբում:
- ✓ **Խնդիրները:** Արդյո՞ք միջամտության խնդիրները հասցեագրում են և՛ կանանց, և՛ տղամարդկանց կարիքները:
- ✓ **Միջոցառումները:** Արդյո՞ք պլանավորված միջոցառումներում ընդգրկված են և՛ տղամարդիկ, և՛ թե կանայք: Արդյո՞ք անհրաժեշտ է իրականացնել լրացուցիչ միջոցառումներ, որոնք կպահովեն գենդերային հարցերի հստակ ներկայացումը (օրինակ՝ գենդերային հարցերի վերաբերյալ դասընթացներ, լրացուցիչ ուսումնասիրություններ, և այլն):

- ✓ **Ցուցանիշներ:**
  - ✓ Մշակվել են արդյո՞ք համապատասխան ցուցանիշներ՝ յուրաքանչյուր նպատակի իրականացման առաջընթացը չափորոշելու համար:
  - ✓ Արդյո՞ք այս ցուցանիշները չափորոշում են յուրաքանչյուր նպատակի գենդերային գործոնները: Արդյո՞ք մշակված ցուցանիշները բաժանված են ըստ գենդերային ուղղվածության:
  - ✓ Արդյո՞ք սահմանված են այնպիսի քիրախներ, որոնք կերաշխավորեն գենդերային հավասարության բավարար մակարդակ իրականացվող միջոցառումներում (օրինակ՝ տղամարդկանց և կանանց մասնակցության քվոտաներ, և այլն):
- ✓ **Իրականացումը:** Ո՞վ է իրականացնելու պլանավորված միջոցառումը: Արդյո՞ք բոլոր գործընկերներն անցել են գենդերային ուղղորդման համապատասխան դասընթացներ, որը կպահովի գենդերային գործոնների հաշվառումը միջոցառման իրականացման ողջ ընթացքում: Արդյո՞ք կանայք և տղամարդիկ հավասարապես կմասնակցեն միջոցառման իրականացմանը:
- ✓ **Մոնիթորինգ և գնահատում:** Արդյո՞ք մոնիթորինգի և գնահատման ռազմավարությունը ներառում է գենդերային հարցերը: Արդյո՞ք ուսումնասիրվելու են միջոցառման և՛ բովանդակային, և՛ վարչարարական (գործընթացների) կողմերը:
- ✓ **Ռիսկերը**: Արդյո՞ք հասարակության մեջ գենդերային դերերի և հարաբերությունների գենդերային գործոնը համարվում է որպես հնարավոր ռիսկ (այսինքն՝ կարծրատիպեր կամ կառուցվածքային խոչընդոտներ, որոնք կարող են կանխել որևէ գենդերի ամբողջական մասնակցությունը): Արդյո՞ք հաշվի է առնվել միջոցառման հնարավոր բացասական ազդեցությունը (օրինակ՝ կանանց բեռի հնարավոր մեծացում, կամ տղամարդկանց սոցիալական մեկուսացում):
- ✓ **Բյուջեն:** Արդյո՞ք գնահատվել են ֆինանսական ներդրումները՝ ապահովելու, որ և՛ կանայք, և՛ տղամարդիկ շահեն պլանավորված միջոցառման իրականացումից: Արդյո՞ք բյուջեում հաշվի է առնվել գենդերային զգայունության դասընթացների կամ կարճաժամկետ գենդերային փորձագետների ներգրավման անհրաժեշտությունը:
- ✓ **Հավելվածներ:** Արդյո՞ք համապատասխան ուսումնասիրությունները (կամ քաղվածքները) ներառված են որպես հավելվածներ (հատկապես նրանք, որոնք հսակ հիմնավորում են գենդերի ուղղությամբ տարված աշխատանքը):
- ✓ **Հաղորդակցման ռազմավարությունը:** Մշակվել է արդյո՞ք հաղորդակցման ռազմավարություն՝ հասարակության տարբեր խմբերին տեղեկացնելու ծրագրի առկայության, առաջընթացի և արդյունքների մասին՝ գենդերային տեսանկյունից:

Գենդերային զգայուն օրենսդրության մշակում

Հետևյալ հարցերը ծառայում են «նախագծի» օրինակ՝ գենդերային հավասարությունը օրենքի միջոցով երաշխավորելու համար: Այնուամենայնիվ, անհնար է առաջարկել մեկ բանաձև, որը կհամապատասխանի բոլորի կարիքներին: Ամեն երկիր պետք է իր սեփական ուղին հարթի դեպի գենդերային հավասարությունը ԱՌՆ օրենքների, քաղաքականությունների և ազգային ծրագրերի միջոցով՝ հաշվի առնելով միջազգային չափա-

նիշները և ազգային առանձնահատկությունները:

Հարցերը/հարցաշարերը կարող են մշակվել աղետների ռիսկի նվազեցման օրենսդրության վերլուծության կամ արտակարգ իրավիճակների կառավարման համար, և պետք է հասցեագրեն հետևյալ խնդիրները՝

(ա) բացահայտել գործող օրենսդրության մեջ առկա գենդերային խտրականության դեպքերը,

(բ) բացահայտել օրենսդրական բացերը կամ գենդերային հավասարության խրախուսմանն ու պաշտպանությանն ուղղված կոնկրետ օրենսդրության բացակայությունը,

(գ) առաջարկել նման բացերի և խտրականության դեպքերի հասցեագրման ուղիներ:

Աղբյուրներ

- ԱՌՆ ժամանակ գենդերային զգայունությունը: Քաղաքական և գործնական ուղեցույցներ: ՄԱԶԾ, Բնության Պահպանման Միջազգային Միություն, և ՄԱԿ-ի աղետների նվազեցման միջազգային ռազմավարություն, Շվեյցարիա, հունիս 2009թ.
- Գենդերային ուղղորդման գործնական կիրառումը. մեթոդաբանական ձեռնարկ: ՄԱԿ-ի զարգացման ծրագրի Եվրոպայի և ԱՊՀ երկրների տարածքային բյուրոյի հետ համագործակցությամբ, 2007թ.
- Գենդերային ուղղորդման ուղեցույցներ՝ ազգային քաղաքականության մշակման և իրականացման համար, Հանոյ, 2004թ.
- www.preventionweb.net
- www.undp.org
- Հայաստանի Հանրապետության գենդերային քաղաքականության հայեցակարգ (ընդունված 2010թ.), http://www.genderbasedviolence.am/en/content/show/55/national-documents-on-gender-and-gbv.html
- Փոքրիկից տուժած կանանց համաշխարհային հիմնադրամ. բնական աղետների ազդեցությունը կանանց վրա: Լին Չու և Կավիտա Ն. Ռամդաս(2005)
- Ե. Էնարսոն, Սոցիալական արդարության խրախուսումը աղետների վերակառուցման գործընթացում. գենդերային զգայուն և համայնքային պլանավորման ուղեցույցներ (Հաշվետվություն Գուջարատից, Հնդկաստան), 2001թ.